

УДК: 373.57:37.013

**ОСОБЛИВОСТІ ОПЕРАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ**

Н.А.Дусь, Л.В.Кузнєцова

Анотація. В статті розкрито особливості операційно-технологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічного спілкування в гуманітарно-педагогічному коледжі.

Ключові слова: культура педагогічного спілкування, операційно-технологічна складова культури педагогічного спілкування.

Матеріали V Міжнародного семінару «Концептуальні основи підготовки спеціалістів: традиції та перспективи в контексті реалій сучасної освіти»

Анотація. В статті розкриваються особливості операційно-технологічної підготовки майбутніх учителів початкових класів до педагогічного спілкування в гуманітарно-педагогічному коледжі.

Ключевые слова: культура педагогічного спілкування, операційно-технологічна складова культури педагогічного спілкування.

Summary: In this article the features of the operational and technological training of primary school teachers to teacher communication in the College of Humanities and Education are analyzed.

Keywords: the culture of teacher communication, operational and technological component of culture, of teacher communication.

Актуальність дослідження. Вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, загальнокультурної, практичної підготовки фахівців, які мають визначати темпи та рівень науково-технічного, економічного і соціально-культурного прогресу, забезпечувати всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства [2, с.506]. Для того, щоб освіта стала могутнім чинником розвитку духовної культури українського народу та відтворення продуктивних сил України, потрібно забезпечити її гнучкість, адекватність сучасним освітнім європейським реаліям та цивілізаційним вимогам. Тому необхідно сформувати нову генерацію педагогічних кадрів та підвищити їхній професійний і загальнокультурний рівні.

Одним із шляхів досягнення поставленої мети є інтеграція професійної та загальнокультурної підготовки фахівців на основі сучасних філософсько-педагогічних підходів, серед яких – культурологічний. Саме проблема культурологічної підготовки майбутніх вчителів згідно з Державною програмою «Вчитель» є особливо актуальною у справі вдосконалення професійно-педагогічної підготовки фахівців [1, с.2].

Фахівець, який пройшов курс професійно-педагогічної підготовки вчителя у коледжі, зокрема повинен уміти: виявляти умови ефективності педагогічної діяльності і враховувати їх у процесі організації своєї праці, використовуючи знання про професійно-значущі якості вчителя, педагогічну техніку, культуру педагогічного спілкування; практично використовувати власний психофізичний апарат як інструмент педагогічного впливу з метою ефективної організації педагогічної взаємодії, базуючись на знаннях про можливості системи засобів та елементів педагогічної техніки; при досягненні освітньої мети уроку дбати про посилення виховної функції навчання засобами гуманістичного стилю спілкування учасників педагогічного процесу; розвивати інтелектуальну сферу особистості за допомогою бесіди, розповіді тощо.

Зважаючи на зазначені вище вимоги, необхідно забезпечити підготовку таких висококваліфікованих педагогічних кадрів, які б майстерно володіли високим рівнем культури професійного спілкування. Виконання поставленого завдання доцільно здійснити на основі культурологічного підходу, який дозволяє успішно сформувати фахівця як висококультурну особистість.

Огляд досліджень і публікацій. Історико-генетичний аналіз проблеми формування культури педагогічного спілкування майбутніх вчителів засвідчив значний інтерес до неї з боку сучасних науковців. Так, вивченню психолого-педагогічних основ культури педагогічного спілкування та теоретико-методологічних засад її формування присвячені роботи Л.Барановської, В.Грехньова, І.Зязюна, Л.Петровської, М.Рибакової, Г.Риданової, І.Синиці та ін. Сутність, структура та функції професійно-педагогічного спілкування досліджувалися О.Бодальовим, В.Кан-Каліком, Я.Коломінським, О.Леонтьєвим, А.Марковою та ін. Стилі педагогічного спілкування, їх види та структуру, мотиваційно-ціннісні детермінанти, вплив на референтність педагога вивчали О.Бодальов, В.Галузяк, В.Кан-Калік, В.Коломієць, Я.Коломінський, Є.Маслова, М.Сметанський, С.Шейн. Проблему педагогічних конфліктів, шляхи їх профілактики та розв'язання розробляли А.Анцупов, І.Зімня, М.Рибакова, Г.Риданова, Л.Семчук, А.Сорокіна. Активні методи соціально-психологічної підготовки вчителів до педагогічного спілкування, формування, корекції комунікативних умінь були об'єктом досліджень М.Баграмянц, В.Кан-Каліка, В.Каплінського, Г.Ковальова, А.Коломієць, І.Лабутової, О.Леонтьєва, В.Сластьоніна, Т.Яценко та ін.

Постановка проблеми. І все ж, попри значну зацікавленість сучасних дослідників проблемою педагогічного спілкування, не в повній мірі з'ясованим залишається питання формування культури педагогічного спілкування у майбутніх вчителів початкової школи в гуманітарно-педагогічному коледжі. Важливим, зокрема, є ґрунтовний аналіз змісту операційно-технологічної готовності майбутніх фахівців до педагогічного спілкування.

Мета статті – проаналізувати особливості операційно-технологічної підготовки майбутніх учителів початкової школи до педагогічного спілкування в гуманітарно-педагогічному коледжі.

Виклад основного змісту досліджень. В нашому трактуванні культура педагогічного спілкування – це складова професійної компетентності педагога, що становить собою компетентність у спілкуванні, яка детермінується його особистісно комунікативним потенціалом, а також системою фахової комунікативної підготовки, спрямованої на формування та розвиток таких професійних знань, умінь та навичок, що забезпечують наявність перцептивної, інтерактивної та комунікативної компетенцій майбутнього педагога.

Нами виділено критерії сформованості культури педагогічного спілкування як компетентності у педагогічному спілкуванні: 1) якість мотиваційно-ціннісної підготовки до педагогічного спілкування; 2) якість операційно-технологічної підготовки до педагогічного спілкування; 3) якість оцінно-рефлексивної підготовки до педагогічного спілкування.

Зокрема, якість операційно-технологічної підготовки до педагогічного спілкування визначає оволодіння майбутніми педагогами компетенціями комунікації, інтеракції та перцепції у педагогічному спілкуванні.

На початковому рівні сформованості культури педагогічного спілкування якість операційно-технологічної підготовки майбутніх вчителів до педагогічного спілкування виражається у тому, що безпосереднє спілкування в учнівському та педагогічному колективах викликає у таких студентів великі ускладнення, супроводжується непорозуміннями, неконструктивними конфліктами, відсутністю взаєморозуміння, контакту та співпраці зі співрозмовниками. Вони нездатні об'єктивно оцінити свій рівень культури педагогічного спілкування та змодельовати програму самовдосконалення, оскільки нечітко усвідомлюють шляхи його здійснення.

На достатньому рівні сформованості культури педагогічного спілкування якість операційно-технологічної підготовки майбутніх вчителів до педагогічного спілкування виражається у тому, що у студентів сформована потреба у власному комунікативному самовдосконаленні як фахівця, усвідомлені шляхи комунікативного самовдосконалення. Вони здатні об'єктивно оцінити свій рівень культури педагогічного спілкування та змодельовати програму самовдосконалення у педагогічному спілкуванні, але не спроможні її зреалізувати на практиці через низький рівень самоконтролю, переважно репродуктивний характер комунікативної діяльності. Нетипові, непередбачувані ситуації спілкування в реальному освітньому просторі можуть викликати у них певні ускладнення, які ними, як правило, успішно долаються.

На високому рівні сформованості культури педагогічного спілкування якість операційно-технологічної підготовки майбутніх вчителів до педагогічного спілкування виражається у тому, що студенти здатні зреалізувати на практиці власно змодельовану програму самовдосконалення. Педагогічне спілкування визнається ними як могутній засіб формування особистості молодшого школяра, тому гаслом їх професійної діяльності є вислів: «Через гуманізм педагога – до гуманізму освіти». У процесі спілкування зі школярами вони здатні встановити контакт, позитивний психологічний клімат, створювати умови для їх особистісного зростання та самовираження, налагодити співпрацю на основі рівнопартнерства та взаємоповаги, попередити конфлікти, а в разі їх виникнення, успішно вирішити їх, трансформували у конструктивні, використати як засіб формування дитячого колективу та особистості вихованця.

На етапі операційно-технологічної підготовки студентів Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського до педагогічного спілкування здійснюється формування готовності майбутніх вчителів до педагогічного спілкування шляхом оволодіння компетенціями комунікації, інтеракції та перцепції через забезпечення безпосереднього досвіду педагогічного спілкування.

Таким чином, формуються такі уміння та навички професійного спілкування, як: моделювання педагогічного спілкування на засадах гуманістики за суб'єкт-суб'єктною схемою; побудова стосунків зі школярами у руслі співпраці та рівнопартнерства на основі педагогічної гуманності і взаємоповаги, любові та відповідальності; володіння засобами вербальної та невербальної комунікації; встановлення психологічного контакту та продуктивних взаємостосунків з окремим учнем та учнівським колективом загалом; визначення та подолання наявних психологічних бар'єрів та ускладнень у спілкуванні з учнями; попередження та конструктивне розв'язання педагогічних конфліктів; самоконтроль у спілкуванні.

Потужні можливості у вирішенні поставлених завдань має організація різноманітних видів педагогічної практики студентів. Важливою ланкою в системі підготовки вчителів початкової школи є проходження ними практики з позаурочної виховної роботи у сучасній загальноосвітній школі, метою якої є забезпечення початкового досвіду педагогічної діяльності у студентів педагогічних спеціальностей шляхом їх залучення до позаурочної виховної роботи у школі.

Матеріали V Міжнародного семінару «Концептуальні основи підготовки спеціалістів: традиції та перспективи в контексті реалій сучасної освіти»

У період цього виду практики студенти виступають у ролі помічника учителя початкових класів, класного керівника, вихователя груп продовженого дня, організатора роботи з дитячим колективом школи, керівника шкільних гуртків. Під час проходження даного виду практики студенти, зокрема, вчать організовувати дитячий колектив та спілкування зі школярами через проведення бесід, диспутів, колективних творчих справ, рухливих, сюжетно-рольових, дидактичних ігор та інших форм позаурочної виховної роботи з учнями, спостерігають та аналізують їх, вивчають роль учителя у їх проведенні, визначають дотримання педагогами вимог до них як професіоналів.

Важливим етапом практики є спостереження та аналіз студентами проведеного виховного заходу згідно певних методичних вимог, серед яких – ведення спостережень за відповідною схемою. Аналіз виховного заходу здійснюється одразу після його проведення. До колективного аналізу готуються всі учасники обговорення, підготовка педагога, зокрема, розпочинається з перших хвилин проведення заходу. У процесі аналізу заходу увага студентів звертається на: тему та мету заходу; активність школярів (створення для підготовки до заходу тимчасового учнівського органу «Ради справи», штабу, комітету, робочої групи); проведення заходу (гуманність та демократичність взаємин педагогів, активу, всіх учасників заходу; рівень організованості учнів та їхньої активності; емоційна насиченість заходу; роль педагога у його проведенні; увага, зацікавленість, дисциплінованість учнів; наявність елементів дискусії, проблемності, відвертості, щирості, співпраці між студентом та учнями; спрямованість заходу на формування особистості, загальнолюдських рис, на підвищення загальнокультурного рівня їхнього розвитку).

В результаті проведеного аналізу студенти повинні зробити висновки, зокрема, щодо реалізації мети заходу; ставлення учнів до заходу, ступінь їх задоволеності чи засмученості; можливості формування у них громадянських рис та якостей; способу організації взаємодії між учителем та учнями, стилю спілкування, емоційного клімату тощо. Після спостереження та аналізу проведеного виховного заходу студенти мають обговорити його успішність та висловити відповідні рекомендації. Загалом, обговорення заходу сприяє формуванню досвіду педагогічного спілкування, розвитку вміння висловлюватися, аргументувати свою позицію.

Студенти під керівництвом методистів займаються організацією таких видів діяльності в дитячому колективі: організаторська (гра «Лідер» – вибори в класі, анкета-скарбничка «Думаю, мрію, пропоную», захист проєктів «Наш клас у 2013 році», симпозіум «Чи добре дітям в школі, після школи?»), захист колективного проєкту авторської школи, творча естафета, знайомства класних колективів, збір «Розкажи мені про себе», збір-знайомство «Естафета улюблених занять»); художньо-естетична (осінній бал, конкурс-захист «Пори року», вечір авторської пісні «Візьми гітару», театралізований КВК, конкурс «Козацькому роду нема переводу», конкурс «Шкільна гуморина», диспут «Краса душі чи тіла?»); ціннісно-орієнтаційна (анкета «Портрет мого класу» та її аналіз, анкети «Твої захоплення», «Ти і твоя сім'я», засідання клубу юних ерудитів за темами: «Етикет – не секрет», «Я і Спілкування», «Пізнай себе», «Немає межі вдосконаленню», захист проєктів «Школа співробітництва»); суспільно-гуманістична (диспут «Ми і суспільство»); пізнавальна (захист фантастичного проєкту «Школа майбутнього», фестиваль мальованих фільмів); спортивна (свята «Сила – грація» і «Тато, мама, я – спортивна сім'я»); трудова (ательє добрих послуг, зустрічі з відомими майстрами). Ці та інші проведені заходи не лише спряють підвищенню рівня культури педагогічного спілкування, але й організації дитячого колективу, покращенню його психологічного клімату, налагодженню позитивних взаємостосунків між учнями та самими студентами.

Особливо цінною в контексті наших досліджень є літня педагогічна практика в оздоровчих таборих, мета якої – набуття студентами досвіду самостійної організації життя та діяльності дитячого колективу, оволодіння методикою виховної роботи зі школярами в умовах літніх канікул. Саме у процесі її проходження студенти через активне застосування набутих науково-теоретичних знань апробують професійні уміння та навички, вступають у самостійні взаємні стосунки з дітьми, знайомляться з індивідуальними та віковими особливостями учнів у процесі безпосереднього спілкування з ними, стикаються із проявами конфліктності дітей різних вікових груп та вчать вирішувати конфліктні ситуації, конфлікти, при можливості попереджати їх, долати бар'єри у спілкуванні, встановлювати педагогічно доцільні стосунки із вихованцями і, таким чином, вільно спілкуватися з ними.

Під час практики студенти організують відпочинок та оздоровлення дітей, розвиток їхніх інтересів і здібностей, забезпечують розвиток дітей та підлітків на основі різносторонньої колективної творчої діяльності, сприяють розвитку особистості кожної дитини на основі розвитку колективу та міжособистісних стосунків.

Паралельно здійснюється формування організаторських, комунікативних, конструктивних та

інших умінь і навичок самих практикантів у ході проведення зборів загону, тематичних днів, конкурсів, вікторин, свят, прогулянок, екскурсій, ігор, спортивно-оздоровчих заходів, зустрічей, занять гуртків, організації виставок тощо.

Після закінчення практики студенти повинні представити відповідну звітну документацію, а саме – характеристику, в якій висвітлюються організаторські, педагогічні здібності практиканта, його методична і фахова підготовка до роботи з дітьми, уміння планувати роботу, враховувати вікові особливості дитини. В характеристиці описується ставлення студента до практики, його дисциплінованість, творчість, ініціативність, пропонується оцінка за практику. Також студенти повинні представити і психолого-педагогічну характеристику дитячого колективу або особистості вихованця.

Підготовка до такого виду практики здійснюється нами у ході табірної збору, який проводиться у два етапи: 1) етап науково-теоретичної підготовки (студенти ознайомлюються з особливостями педагогічної діяльності у літньому таборі відпочинку, специфікою формування дитячого колективу та формування взаємостосунків між вихованцями і вихователем у таборі, технологіями організації відпочинку й дозвілля вихованців); 2) табірний збір безпосередньо у таборі відпочинку (студенти виконують періодично різні ролі – самих вожатих, вихованців, музикантів, художників, ораторів).

Практикантам надається можливість у формі широкомасштабної ділової гри відчутти атмосферу табірної виховної роботи, сформувати уявлення про можливий стиль спілкування та поведінки себе як вожатих, спробувати організувати і провести різноманітні форми виховної роботи.

Спогади студентки підтверджують необхідність спеціальної підготовки студентів до безпосереднього спілкування з важковиховуваними дітьми, дітьми-сиротами: *«Я довго пам'ятатиму їхні очі і той німий крик, що рвався із їхнього дитячого, але такого вистражданого серця... Їх мучив біль – біль, завданий ... матір'ю. Хоча не знаю, чи можна так її назвати – жінку, позбавлену батьківських прав. Так, вона - мати, бо вона їх народила. І, можливо, там, десь у глибині її отруєної Чорним Змієм душі, залишилися материнські почуття – але дуже глибоко! Настільки глибоко, що їх ледь вистачило, аби після чергового «свята душі» приїхати до своїх трьох діток і подарувати їм «аж п'ять хвилин» своєї материнської уваги, сидючи біля них на лавці, не зігріти їх своїм поглядом, не обійняти їх, та що там – і не заговорити. Коли вичерпався увесь запас материнства, вона мовчки піднялася і зникла... А вони ще довго шукали її – по табору, по лісі. Вони, як ті ранні пташечки, ще цілий тиждень на залізничній колії виглядали потягу звідти, де залишився такий її бажаний образ. Але не дочекалися. Усю зміну я намагалася замінити її, оточивши сиріток любов'ю, ласкою, увагою, ніжністю, оберігши від жорстокості, байдужості і ворожості інших - «благополучних» дітей. А коли вони поїхали, я так само безнадійно чекала на них і пам'ятала ті самотні очі».* Саме у ході такої роботи студенти особливо активно та ефективно розкривають свої потенційні можливості як майбутні педагоги, а до моменту проходження самої практики вже отримують певну навчально-методичну базу.

Цінним є відгук директора табору відпочинку МКП «Митки» Барського району Вінницької області М.А.Бабич: *«Коли я дивлюся на своїх юних помічників, то роблю один висновок: якщо вони здатні полюбити цих дітей – не завжди відповідальних та слухняних, не завжди чистих та охайних, не завжди щирих та вдячних – то з них виростуть справжні педагоги. І люблять вони їх не розумом, а серцем!».*

Найбільш тривалою та ґрунтовною визнається переддипломна педагогічна практика, яка є завершальним етапом безпосередньої професійної підготовки фахівців. Вона передбачає роботу практиканта з певним дитячим колективом упродовж восьми тижнів, що дає великі можливості для глибокого, цілісного й систематичного вивчення школярів у процесі педагогічного спілкування та взаємодії з ними.

За період проходження практики студент має можливість розширити свою загальну професійну компетентність, закріпити ціннісні установки, погляди, орієнтири, вивчити досвід роботи класовода, поспостерігати за стилем організації спілкування зі школярами, характером взаємостосунків між самими школярами та школярами і учителем, побачити у дії стилі розв'язання конфліктних ситуацій та конфліктів в учнівському і педагогічному колективах, продовжити розвивати свої професійні якості, здібності, удосконалити власну культуру педагогічного спілкування, формувати власний професійний ідеал як майбутнього учителя початкових класів. Майбутні педагоги вчаться самостійно передавати інформацію і забезпечувати ефективно її засвоєння школярами, залучати дітей до співпраці, використовувати особистісно орієнтований підхід до учнів у процесі навчально-виховної роботи, регулювати міжособистісні стосунки у дитячому колективі, організовувати взаємини з дітьми у процесі спільної діяльності.

Доцільність проведення даного виду практики засвідчують наступні слова студентки: *«У той день ми вперше йшли до школи як вчителі. Окрилені духом школи та вчительства, ми переступили її поріг».*

Матеріали V Міжнародного семінару «Концептуальні основи підготовки спеціалістів: традиції та перспективи в контексті реалій сучасної освіти»

Пройшовши коридорами учнівського життя, зайшли до класу і ... «спустилися на грішну землю». На наших очах хлопчик зовсім не жартома бив дівчинку. Учні стояли і мовчки спостерігали. А ми, шоковані побаченням, нічого не могли вдіяти. Та ми, власне, й не знали, що робити. Зайшла вчителька і припинила це неподобство. Хлопця повели до директора і ми були з цим згодні. Він на це заслужив. І його там не сварили, а лише попередили, що на великій перерві він перед всіма друзями на шкільній площі попросить у дівчинки вибачення. І попросив. А на наступний день, так само дочекавшись, поки в класі будуть всі однокласники, зверху ходою підійшов до вчительки і нахабно та самозадоволено заявив: «Мама передала, що на перший раз вибачає!» От і думай, шановний учителю! І мені стало страшно – на жодній парі з педагогіки, психології чи методики мене не навчили вирішувати такі складні життєві ситуації. Цього навчить школа!». Формування комунікативних умінь та навичок у майбутніх педагогів відбувається паралельно і на третьому етапі їх комунікативного вдосконалення, мова про який йтиме далі.

Творчість, на нашу думку, є обов'язковою передумовою організації навчально-виховного процесу у сучасному ВНЗ, зокрема педагогічному, та кінцевою метою його освітньої діяльності. Відтак сьогодні ми повинні виховати не просто вчителя, а вчителя-творця – творця своєї особистості, свого педагогічного генія, своєї професійної майстерності.

М.Каган вбачає можливість творчого розвитку людини через включення її в різні види творчої діяльності [3, с.220]. Ми згодні з такою позицією науковця і переконані, що сьогодні перед педагогічними закладами постає важливе завдання – залучити студентів до творчої педагогічної діяльності в рамках освітнього процесу.

Професійно зорієнтована творчість студентів як шлях їх удосконалення в педагогічному спілкуванні має пронизувати увесь навчально-виховний процес ВНЗ, аудиторну та позааудиторну роботу. Надалі пропонуємо з'ясувати можливості тривалих конкурсів у справі формування культури педагогічного спілкування студентів через їхню творчість.

У 2003-2004 н.р. нами було організовано конкурс «Студент року: кращий за обраною спеціальністю», гаслом якого був вислів видатного педагога-гуманіста В.Сухомлинського: «В руках кожного з нас, педагогів, паросток, який розквітне й засяє в майбутньому самобутньою красою». Конкурс проводився упродовж усього навчального року і включав три тури.

У рамках проведення першого туру (вересень-листопад) було відвідано навчальні заняття, вивчено рейтинг успішності, інтелектуальний потенціал, сформованість професійно ціннісних якостей студентів, креативного потенціалу академічної групи, рівень групового розвитку у процесі організації навчальної діяльності, участь у громадському житті, позааудиторній, науково-пошуковій роботі.

У ході проведення другого туру (грудень-березень) студентами здійснювалося самооцінювання професійних якостей, продовжувалося формування «Я»-концепції, накреслення шляхів професійного зростання, аналіз рівня педагогічної майстерності, формування професійної позиції.

У третьому турі (березень-квітень) брало участь дев'ять фіналістів, переможців попереднього туру. Напрямок роботи: узагальнення психолого-педагогічних знань, свідоме використання їх у творчих умовах, коригування ціннісних орієнтацій; поглиблення бажання працювати в школі, її вдосконалювати; продовження формування професійно-педагогічних якостей, творчих здібностей (фінальний етап змагань – конкурс педагогічної майстерності «Вчитель, якого чекають діти...»).

У 2004-2005 н.р. проводився конкурс «Краща група відділення» під гаслом: «Життя колективу – це тисячі й тисячі найнесподіваніших доторкань людини до людини: серця до серця, думки до думки, радості до радості, щастя до сум'яття й безнадії» (В.Сухомлинський).

Для організації проведення конкурсу нами було створено раду справи, яку склали самі студенти. Саме на них було покладено підготовку програми проведення тривалого конкурсу упродовж усього навчального року. Це сприяло формуванню та вдосконаленню у майбутніх педагогів організаторських (організувати мікроколектив, роботу в ньому, розподілити доручення, домогтися виконання від колег своїх функцій), комунікативних (вміння висловитися, довести та обґрунтувати свою думку), перцептивних (вміння знайти спільну мову із членами ради, досягти з ними взаєморозуміння, знайти підтримку) умінь та навичок.

Конкурс проводився у три тури. Перший тур (вересень-листопад) передбачав визначення рейтингу санітарного стану кабінетів, успішності та відвідування студентами навчальних занять, їх участі у громадському житті коледжу та рівня сформованості групи за двома напрямками – вивчення креативного потенціалу групи та рівня групового розвитку).

Участь брали усі групи відділення «Початкове навчання». У другому турі (листопад-березень) проводився конкурс форм виховної роботи в групі за темою: «Самовиховання як внутрішнє життя колективу народжує особистостей – людей сильної волі», інтелектуальний конкурс: «Наука про людину

– наука мудреців», конкурс художньої самодіяльності: «З піснею в школу». Третій фінальний тур (квітень) проводився у формі конкурсу педагогічної майстерності: «Знання. Творчість. Майстерність».

Слід зазначити, що рада справи проявила себе як повноцінний самодостатній мікроколектив висококваліфікованих організаторів, а студенти зарекомендували себе як творчі особистості, що на високому рівні володіють усіма засобами педагогічної майстерності (вербальними та невербальними).

Ми дійшли висновку, що організація тривалих конкурсів сприяє формуванню у майбутніх педагогів професійно-ціннісних мотивів, цінностей, інтересу до педагогічної професії, забезпеченню гуманістичної спрямованості у підготовці фахівців, виробленню цілісної педагогічної позиції, розвитку необхідних професійних якостей (зокрема, професійної творчості) у діяльності, спілкуванні, взаємодії з оточуючими та власному професійному становленні.

Одним із завдань гуманітарно-педагогічного коледжу є створення умов для участі студентів у різноманітних професійно зорієнтованих конкурсах. Так, Ю.Аніщенко, учениця 11-А класу Обласного ліцею, що функціонує при Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського, взяла участь у конкурсі «Вчитель – моє покликання» (м. Київ, Національний педагогічний університет імені М.Драгоманова, 23 травня 2006 року). Вона стала призером конкурсу, успішно захистивши дослідницьку роботу на тему: «Шлях до храму Дитячої Душі». Слід зауважити, що учениця систематично відвідувала спецкурс «Основи педагогічного спілкування», була активним членом студії наукових досліджень «Перспектива» та учасником тривалих конкурсів. Цю ученицю можна уже назвати сформованим педагогом – гуманним, люблячим і мудрим.

Ефективним шляхом комунікативної підготовки, на нашу думку, є проведення різноманітних форм педагогічної просвіти студентів, залучення їх до різних форм вивчення історичних віх становлення педагогіки.

Так, у 2004 році в рамках проведення у коледжі регіонального семінару викладачів педагогіки та психології було організовано педагогічні читання за темою: «Листи з минулого», на яких студенти виступили із повідомленнями про погляди педагога («В.О.Сухомлинський про любов до дітей як основу гуманістичного виховання», «Поетичне слово педагога» тощо). Від студентів вимагалось проявити високий рівень культури писемного мовлення та ораторської майстерності, вміння захоплювати слухачів своєю розповіддю.

Ми переконані, що формуванню означених умінь та навичок повинна сприяти системна, послідовна робота на всіх етапах професійної підготовки студентів. Однак, проаналізувавши зміст основних дисциплін, що внесені до навчального плану гуманітарно-педагогічного коледжу, можемо зробити висновок, що їх вивчення не повинно бути єдиним шляхом формування та розвитку культури педагогічного спілкування у майбутніх педагогів, оскільки воно не забезпечує у повній мірі безпосереднього досвіду їх комунікативної діяльності, формування та вдосконалення умінь, навичок організації оптимального педагогічного спілкування.

Висновки. Запропонована нами методика комунікативної підготовки майбутніх вчителів початкових класів є ефективною, оскільки в рамках специфічного навчально-виховного процесу гуманітарно-педагогічного коледжу (наступність у здобутті студентами педагогічної освіти, який дає їм ґрунтовні теоретичні знання, наявність численних і довготривалих видів практики тощо) вона передбачає цілеспрямоване і спеціально організоване поетапне формування основних складових культури педагогічного спілкування через використання різнохарактерних форм, методів та прийомів такої підготовки.

Проведене дослідження, звісно, не висчерпує всіх аспектів формування культури педагогічного спілкування у майбутніх вчителів початкових класів і не претендує на всебічне розкриття визначеної теми. Так, подальшого вивчення потребують особливості операційно-технологічної підготовки майбутніх вчителів початкової школи до спілкування з майбутніми колегами, батьками школярів, з учнями з особливими потребами та дітьми-сиротами тощо.

Література

1. Державна програма «Вчитель» // Освіта України. – 2002. – №27. – С.2-7.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - №20. – С.506-536.
3. Каган М. С. Творчий розвиток людини / М. С. Каган. – К., 1980. – 326 с.